

מקורות לעיון במס' כתובות: פרק הכותב

דף יח

מ. זילברמן

אדר תשע"ה

(פ.ט.) **תקנת פרוזבול**. תנן וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול, ע"כ. ופירש"י, "פרוזבול במסכת גיטין מפרש בפרק השולח גט (לד:): הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו מן הלוח חובו כל זמן שיתבענו ... ומשמע דפרוזבול היינו מוסר שטרותיו לב"ד. וכן מבואר ברש"י מכות (ג: ד"ה מוסר) וגיטין (לב: ד"ה מוסרני).

תנן (שביעית פ"י מ"ד) הדיינים חותמין למטה או העדים, ע"כ. ואיתא בגמ' גיטין (לג.) ל"ל למיתנא דיינים ל"ל למיתנא עדים הא קמ"ל דל"ש כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ול"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים, ע"כ. בשו"ת הר"ן (סוף סי' עז) הוכיח מדברי גמ' זו ששטר פרוזבול עצמו ולא ישיבת הב"ד הוא שמפקיע את הממון, דאילו הפקעת הממון היתה על ידי ישיבת הב"ד, והפרוזבול נצרך רק לראיה שנמסרו הדברים לב"ד, לא ה"ל מקום להו"א שלא יועיל הפרוזבול בלשון עדות. [ועל' בב"ח (ח"מ סי' סז ס"ק כב) שתלה זה על מחלוקת רש"י ותוס' בסוגי' שם.]

והר"ן כתב להוכיח שכן דעת הרמב"ם (פ"ט שמיטה ויובל הכ"ז). ובב"ח העיר דכדברי הר"ן משמע בתוס' מכות (ג: ד"ה המוסר), שכתבו דמוסר שטרותיו לב"ד ופרוזבול תרי מילי נינהו, דמוסר שטרותיו לב"ד היינו במוסר בפועל ואילו בכתב פרוזבול השטר עצמו הוא שמפקיע את הממון. ובשו"ת מוצל מאש (ח"ב סי' כ) העיר דכן משמע מתוס' גיטין (לו: ד"ה מי איכא מידי) מדהסבירו בקושיית הגמ' דלא ה"ל להלל לעשות תקנה ללמד למסור שטרותיו לב"ד ולבטל ע"י כך השמטת כספים דאורי', דאילו התוס' ס"ל דפרוזבול היינו רק עדות שנמסרו הדברים לב"ד יוצא שהלל לא תיקן דבר חדש כלל. אך רש"י שכתב דמוסר שטרותיו לב"ד היינו פרוזבול ס"ל דלא כהר"ן. [וע"ע בזה בספר תורת זרעים שביעית פ"י מ"ג.] וכן דעת הריב"ש בתשובה (סי' שפ"ב).

ועוד הביא הר"ן ראיה לשיטתו מהא דתנן (שביעית פ"י ה"ה) דפרוזבול המאוחר פסול, דאילו הפרוזבול הוי רק לעדות על מסירת השטרות לב"ד אין סברא לפסול פרוזבול המאוחר. ולכאורה לאלו החולקים על הר"ן הטעם שפרוזבול המאוחר פסול הוא כמו שכתב הר"ש (שביעית שם), "שאיחר זמנו והוא הלוח בינתים והיום ומחר כשיוציא פרוזבול זה ורואין ב"ד הזמן סבורים שאותן מלוות קדמו לפרוזבול ונמצא שגובה שלא כדין".

כתב החת"ס (קובץ תשובות סי' פ"ו) דנ"מ במחלוקת הר"ן והריב"ש הוא באיבד או נקרע פרוזבול תוך שביעית. וכבר נחלקו בזה ת"ק ורשב"ג בתוספתא (הובאה בר"ש ומהר"י בן מ"צ שביעית פ"י ה"ה), דלת"ק אי נקרע הפרוזבול שביעית משמטת ולרשב"ג אינה משמטת. דאם הפרוזבול אינו אלא לראיה כדברי

רש"י והריב"ש אף אם נקרע עדיין מועיל (וכתב שכן קיי"ל להלכה). אך אם הפרוזבול הוא המפקיע, צריך שיהיה קיים בשעת איסור נגישה, שהוא הרגע הראשון במוצאי שביעית.

(ז.) **כתובת קטן שהגדיל וגר שנתגייר.** תנן קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה. גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה, ע"כ. וכתב הרמב"ם (פי"א אישות ה"ז), "קטן אפילו בן תשע שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה מנה שעל מנת כן קיימה". ועי' בלח"מ שהניח בכוונת הרמב"ם שבקטן כתובתה מאתים ואילו בגר כתובתה מנה, וא"כ צ"ב דבמשנה לא משמע שיש חילוק בין קטן לגר. והסביר דלעולם בתר מעיקרא אזלינן אלא דבגר אף מעיקרא לאו בתולה היא. [והשוה לדברי הריב"ש שהובאו בשטמ"ק (ד"ה גר שנתגייר) שכתב דמתני' דכתובתה מאתים איירי דוקא בנתגיירה פחותה מבת ג' שנים]. וכתב הלח"מ דהחידוש במשנה בגר לפי הרמב"ם הוא דאף אם לא כתב כתובה עתה מ"מ יש לה מנה על סמך הראשונה. ובמל"מ הניח בדעת הרמב"ם דאף בקטן כתובתה מנה.

ע"י בתוס' סנהדרין (עו: ד"ה סמוך לפרקן) דמוכח ממשנתינו דאף דלא תקנו נישואין לקטן אינו בעילת זנות. ונראה דכוונתם דאילו ה"ל איסור בדבר לא היתה המשנה דנה על זה. וועי' בשטמ"ק (ד"ה מתני') שהביא ודחה דעה דיש איסור בדבר. אך כתב הרמב"ם (פכ"א איסורי ביאה הכ"ה), "ואסור להשיא אשה לקטן שזה כמו זנות היא".

הרי"ד (בתוס' על הגליון והו"ד גם בריב"ש בשטמ"ק ובשלה"ג) כתב דבמתני' עסקינן דוקא בגר שנשא בת ישראל בגיותו שהיא בת כתובה. ודחקו הריב"ש מכח לשון המשנה ועוד דקשה להניח דהמשנה עוסקת באיסור, ועוד דבבת ישראל הנשאת לנכרי אף הבת ישראל לאו בת כתובה היא. ולכאורה רק יתכן דברי הרי"ד לגירסתו "גר שנתגייר ואשתו עמו", אף דאף בזה יש לדחות טובא, ולא לגירסתנו "גר שנתגיירה אשתו עמו".

[ובענין כתובת נכרי בספר משנת הגר (פי"ג הע' י') ציין רות רבה (פ"ב י"ד) דאיתא התם, "יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים – ר' חנינא בר אידי אמר שויתרו לה מכתובתן". והביא מספר שורש ישי דמנהגם של האומות ה"ל לכתוב כתובה וזה כשטר העולה בערכאותיהם שיש לו תוקף. והוסיף דלדעת הראב"ע שמחלון וכליון גיירו נשותיהם קודם הנישואין אין ראייה].

עיקר תוס' ריש פרק מי שהיה נשוי

(ז.) ש"מ

(זא.) וכי תימא

(זא:) כך, דזבנה

(זב.) ופייסיה, אי פיקח, ראובן